

and kinds for controls in learning results. The theoretical basis are confirmed by examples from the manual. The authors propose communicative tasks that provide foreign language communicative interaction between students in oral and in writing forms. These tasks foresee the automation of students' lexical skills on the basis of new thematic and previously studied vocabulary. Besides, these communicative tasks facilitate to gain experience in foreign language communication by the upper school students, in particular: to express their attitude to the issues discussed; to substantiate their own point of view; to share impressions after reading; to organize and generalize acquired knowledge; to draw conclusions, etc. As a result, the main indicators for forming students' foreign language communicative intercultural competence were defined, for which training materials of the manual will serve as a basis for development of their foreign language experience.

Keywords: functions of educational materials; content of the elective course; foreign language; upper school.

УДК 372.834.3

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ПОБУДОВИ ПІДРУЧНИКА З ПРАВОЗНАВСТВА ДЛЯ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ

Л. Т. Рябовол,

*доктор педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри правознавства Кіровоградського державного
педагогічного університету імені Володимира Винниченка,
e-mail: lilya.ryabovol@mail.ru*

У статті викладено концептуальні основи побудови підручника з правознавства для профільного навчання. Зазначено, що такий підручник має забезпечувати розвиток в учнів предметної правової компетентності профільного рівня; його зміст має ґрунтуватися на змісті юридичної науки, відображати її новітні досягнення, сприяти розвитку в учнів емпіричного та теоретичного мислення, охоплювати суттєвий практичний складник, створювати можливості для реалізації внутрішньопредметних (міжтемних) та міжпредметних зв'язків, використання різноманітних методів навчання.

Ключові слова: профільне навчання; підручник з правознавства; компетентнісний підхід; предметна правова компетентність; компетентнісно орієнтований підручник з правознавства.

Постановка проблеми. Найбільш вагомими чинниками, що зумовлюють особливості сучасного етапу розвитку шкільної правової освіти є: 1) принципові зміни соціального замовлення, відповідно до яких, освіта вже не може орієнтуватися лише на знання; 2) упровадження профільного навчання, яке має сприяти життєвому і професійному самовизначенню учнів, забезпечити підготовку всебічно розвиненої, професійно орієнтованої особистості.

Вплив цих чинників на систему шкільної правової освіти опосередковується у вимогах щодо принципової перебудови всіх її компонентів. Напрямок та характер оновлення мети, змісту, організації навчання правознавства зумовлюється трансформацією освітньої парадигми на засадах особистісно зорієнтованого, компетентнісного, діяльнісного підходів. Виходячи з їх положень, навчання правознавства на профільному рівні має спрямовуватися на особистість учня та конкретний результат, виражений у відповідній предметній компетентності. Це має враховуватися під час побудови підручника, який повинен відобразити основний зміст правознавства як профільного навчального предмета. До того ж в умовах інформаційного суспільства, за яких підручник вже не відіграє роль єдиного джерела навчальної інформації, коли розширюються відповідні можливості Інтернет-ресурсу, саме підручник має стати центром інформаційно-навчального середовища учня.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема вдосконалення та розробки шкільних підручників була предметом досліджень вітчизняних та зарубіжних фахівців з педагогіки та психології. Різні її аспекти у своїх працях висвітлювали В. Андрієвська, Р. Арцишевський, В. Бейлінсон, Л. Березівська, В. Беспалько, Г. Костюк, І. Лернер, Н. Менчинська, Н. Тализіна, А. Хуторської та інші дослідники. Концептуальні засади українського підручника обґрунтували С. Гончаренко, Н. Бібік, М. Бурда, Н. Буринська, О. Ляшенко та інші науковці. Вимоги до підручників для профільного навчання викладено у статтях Г. Васьківської, М. Васьківського та інших. На необхідності вміщення в такі підручники профорієнтаційного складника акцентували В. Корнєєв, В. Доротюк та інші вчені.

Питання творення і функціонування навчальної книги із суспільствознавчих предметів розглядали Р. Арцишевський, Т. Бакка, К. Баханов, Л. Боголюбов, В. Власов, Н. Гупан, Т. Ладиченко, М. Лисенко, Ю. Малієнко, П. Мороз, О. Пометун, І. Смагін, О. Удод, Г. Фрейман та інші. Підручники з правознавства були предметом аналізу Б. Андрусишина, А. Гуза, О. Наровлянського, О. Пометун, Т. Ремех, Л. Рябовол та інших науковців. Однак під-

ручник для навчання правознавства на профільному рівні не був предметом окремого наукового дослідження.

Формулювання цілей статті. Метою статті є обґрунтування методологічних, дидактичних, методичних основ побудови підручника для навчання правознавства на профільному рівні; визначення на засадах особистісно зорієнтованого, компетентнісного та діяльнісного підходів вимог до його змісту і встановлення відповідних особливостей навчально-пізнавальної діяльності учнів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для побудови підручника з урахуванням вимог актуальних освітніх підходів необхідно з'ясувати їхню сутність. Відповідно до Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти, особистісно зорієнтований підхід визначає спрямованість навчально-виховного процесу на взаємодію і плідний розвиток особистості педагога та його учнів на основі рівності у спілкуванні та партнерства у навчанні; компетентнісний – на досягнення результатів, якими є ієрархічно підпорядковані ключова, загальнопредметна та предметна (галузєва) компетентності; діяльнісний – на розвиток умінь та навичок особистості, застосування на практиці здобутих знань з різних навчальних предметів, успішну адаптацію людини в соціумі, професійну самореалізацію, формування здібностей до колективної діяльності та самоосвіти [2].

Виходячи з наведених положень, зміст підручника, передбачений для засвоєння учнями у процесі навчання правознавства на профільному рівні, має сприяти їхньому інтелектуальному, духовному та соціальному розвитку, а також розвитку у них компетентностей. Поряд із ключовою громадянською та загальнопредметною суспільствознавчою компетентностями навчання правознавства на профільному рівні своїм основним результатом має передбачати забезпечення формування предметної правової компетентності профільного рівня. Останній ґрунтується на базовому рівні предметної правової компетентності як результаті навчання курсу правознавства в 9-му класі й водночас є сходинкою у формуванні професійної компетентності юриста як результату навчання у вищих освітніх закладах.

Розробка компетентнісно орієнтованого підручника з правознавства вимагає визначення поняття предметної правової компетентності, що є інтегрованою здатністю особистості учня цілісно реалізувати на практиці в конкретних моделях поведінки у правовому контексті правові знання, загальнонавчальні та спеціальнопредметні вміння та навички, досвід правомірної поведінки, правові ціннісні орієнтації. Особливе значення для ро-

зуміння сутності предметної правової компетентності має те, що вона формується лише в діяльній формі [6, с. 34].

Структурний аналіз предметної правової компетентності забезпечив можливість визначити її компоненти та функціональне призначення кожного з них у цьому складному цілісному утворенні. Його структуру ми інтерпретували, виходячи з того, що у Державному стандарті для опису державних вимог до рівня загальноосвітньої підготовки учня використано певні категорії: категорії “знає, розуміє, пояснює, аналізує” відображають її когнітивний компонент, “уміє, застосовує, регулює” – діяльнісно-процесуальний, “виявляє ставлення і оцінює” – ціннісно-мотиваційний (аксіологічний).

Когнітивний включає спеціальні знання з предмета, вміння, навички їх здобувати, у тому числі самостійно та вільно, конструктивно і творчо використовувати, здійснювати логічні інтелектуальні операції, критично мислити; необхідний і достатній обсяг операціональних правових знань, логічних і мовленнєвих умінь, пов’язаних з їх отриманням, використанням і поширенням на рівні викладу, пояснення, обґрунтування в різних формах. Пріоритетним елементом цього компонента і загалом компетентності є знання. Як показник компетентності вони мають специфіку, яка полягає в тому, щоб не просто “мати” знання, а організувати на їх основі свою діяльність. Отже, їх обсяг має бути необхідним і достатнім для того, щоб давати можливість компетентній особистості адекватно реагувати на ситуації в правовому контексті, бути мотивованим діяти згідно з нормами права.

Діяльнісно-процесуальний компонент охоплює такі вміння: використовувати правові знання та логічні й мовленнєві вміння для виконання практичних завдань, розв’язання проблем у правовому полі; реалізувати приписи права для ефективної взаємодії з іншими суб’єктами навчання й суспільного життя, адже найбільш повне розкриття здібностей людини відбувається в суспільно значущій діяльності.

Аксіологічний компонент вміщує вміння формулювати і висловлювати особисте ціннісно-емоційне ставлення до державно-правових подій, явищ, процесів на основі усвідомлення учнем ціннісного значення держави і права. Правові ціннісні орієнтації, сформовані в учня на основі сприйняття ним загальнолюдських, національних, моральних, громадянських, правових цінностей, та відповідна мотивація правомірної поведінки як елементи аксіологічного компонента забезпечують йому можливість оцінювати і з цих позицій розв’язувати проблеми у правовому полі [6, с. 30–31].

Аналіз підручника [4], розробленого відповідно до програми курсу “Правознавство” для 10–11 класів суспільно-гуманітарного напрямку правового профілю [5], засвідчив низку його позитивних характеристик, наприклад: у процесі розробки його змісту враховано принцип наступності між основною та старшою школою, що виявляється в його ускладненні, розширенні категоріально-понятійного апарату; підручник вміщує витяги з нормативно-правових актів, що дає змогу вчителю організувати роботу учнів з цими документами, уможливує формування відповідних спеціально предметних умінь та навичок; навчальна книга допомагає актуалізувати знання учнів, наявний у них життєвий досвід й ефективно використати це під час сприймання нового навчального матеріалу, забезпечує можливість організувати навчання із застосуванням різних форм і методів. Разом з тим варто зазначити, що більшою мірою підручник сприяє розвитку когнітивного та діяльнісно-процесуального компонентів предметної правової компетентності учнів, у той час як розвиток аксіологічного вимагає додаткового методично-дидактичного забезпечення [6, с. 303].

Отже, компетентнісно орієнтований підручник з правознавства для профільного навчання має забезпечувати засвоєння учнями необхідного та достатнього обсягу операціональних правових знань, логічних умінь, формування та розвиток умінь використовувати їх для виконання практичних завдань, розв’язання проблем, діяти, виходячи з певних ціннісних орієнтацій, сформованих у результаті навчання правознавства.

Під час розробки концепції підручника для навчання правознавства на профільному рівні необхідно враховувати завдання профільного навчання. Вони полягають у задоволенні та розвитку пізнавальних інтересів, нахилів і здібностей учнів, їхніх освітніх потреб, зумовлених орієнтацією на майбутню професію і подальшими життєвими планами. Профільне навчання має сприяти життєвому і професійному самовизначенню учнів, забезпечувати можливості для конструювання кожним з них власної освітньої траєкторії. Відштовхуючись від цих положень, навчання правознавства учнів, які обрали правовий профіль, має забезпечити їх цілеспрямовану підготовку до успішного продовження навчання, подальшого набуття юридичної освіти на різних освітніх рівнях, сприяти їх орієнтації на професію юриста.

Підручники для профільної школи передбачають реалізацію змісту шкільної освіти на профільному рівні; відповідні дидактичні матеріали повинні характеризуватися науковою глибиною та різноспрямованістю [3, с. 191]. Правознавство як навчальний

предмет є педагогічно адаптованою сукупністю наукових знань і практичних умінь і навичок, що втілює основний зміст і методи юридичної науки, забезпечує засвоєння і застосування цих знань і вмінь у процесі навчання правознавства. Розробка підручника з правознавства, покликаною забезпечити змістове наповнення профільного навчання, передбачає відбір і структурування, дидактичну обробку матеріалу юридичної науки, його адаптацію до завдань профільного навчання правознавства. У результаті цього має сформуватися певний обсяг навчального правознавчого матеріалу – систематизованої сукупності педагогічно адаптованих наукових знань про державу і право як явища реальної дійсності, що містить фактичний (державно-правові факти) і теоретичний (правові поняття, державно-правові закономірності, концепції, теорії тощо) матеріал.

Підручник для навчання правознавства на профільному рівні має сприяти розвитку в учнів як емпіричного, так і теоретичного мислення, однак більшою мірою – теоретичного. Це зумовлюється тим, що юридична наука, як основа формування змісту шкільного правознавства, є наукою високого рівня теоретичних узагальнень. Саме на профільному рівні навчання правознавства учні мають глибоко усвідомити сутність юридичних категорій і понять, державно-правових закономірностей, концепцій, теорій, тенденцій. На цьому рівні зростає роль інтелектуальних умінь аналізувати, порівнювати, визначати істотне, узагальнювати, систематизувати, робити висновки, абстрагуватися тощо. На їх формування в підручнику доцільно вмістити, наприклад, декілька визначень певного поняття і запропонувати учням шляхом проведення аналізу встановити його суттєві й несуттєві ознаки; провести класифікацію понять за певними ознаками тощо.

При цьому зміст підручника не повинен бути переобтяженим. Він має відповідати обсягу навчального часу, відведеного на його вивчення навчальним планом, створювати можливості для свідомого його засвоєння учнями. Як справедливо зазначає М. Бурда в контексті визначення вимог, що забезпечують компетентнісну орієнтацію змісту підручників, потрібна якісна переробка змісту, а саме: уникнення надмірної строгості викладу (дедукція й абстрактність мають спиратися на наочність та інтуїцію учнів), перенесення акцентів із збільшенням обсягу інформації, призначеної для засвоєння учнями, на вироблення вмінь її використовувати, перегляду матеріалу, який не використовується ні для логічного розгортання курсу, ні під час розв'язування задач і не має прикладного спрямування [1, с. 80].

Орієнтиром для розробки змісту профільного навчання є відповідна навчальна програма – документ, в якому визначено зміст і обсяг знань (з розподілом на розділи і теми), а також умінь і навички, цінності та ставлення, які учень має засвоїти з навчального предмета в межах обсягу годин, визначених навчальних планом [6, с. 39]. Варто зазначити, що чинна програма курсу “Правознавство” для 10–11 класів суспільно-гуманітарного напрямку правового профілю [5] також вимагає оновлення.

Розробляючи основи побудови підручника для профільного навчання правознавства, потрібно акцентувати на тому, що зміст, вміщений в цю навчальну книгу, має ґрунтуватися не просто на змісті юридичної науки, а відображати її новітні досягнення, контраверсійні питання, зокрема щодо оцінки ролі й соціального призначення держави і права. У змісті підручника має відобразитися зміна, що наразі відбувається в юриспруденції, державоцентристської правової ідеології (людина для держави) на людиноцілеспрямовану (державо для людини). Зважаючи на зазначене вище, особливого значення набувають такі цінності, як право (а не закон), права і свободи людини (а не її обов’язки), справедливість (а не тільки законність). Працюючи із змістом підручника, майбутній юрист має усвідомити, що основною тенденцією розвитку права і законодавства є їх гуманізація, тобто спрямування на потреби людини, а не держави, на створення умов, необхідних для повної реалізації прав і свобод людини та громадянина й гарантування можливостей захисту у разі їх порушення.

Формуючи зміст підручника для навчання правознавства на профільному рівні, варто враховувати, що для забезпечення діяльнісного характеру навчання, розвитку компетентностей в учня зміст має охоплювати не лише фактичний і теоретичний навчальний матеріал, але й практичний складник.

Предметна правова компетентність є складним особистісним утворенням. Це означає, що на її розвиток суттєво впливають такі внутрішні суб’єктивні чинники, як потреби, мотиви, здібності, пізнавальний інтерес учня тощо. Отже, компетентісно орієнтований підручник має сприяти позитивній мотивації навчання правознавства, стимулювати пізнавальний інтерес до предмета, бажання в учнів вчитися.

Основна навчальна книга з правознавства є самостійним цілісним утворенням і водночас елементом системи навчання правознавства, отже, у підручнику має відобразитися єдність її компонентів – цільового, змістового, організаційного, контрольного-результативного. Відповідно, на кожному дидактичному циклі

навчання застосовувані форми і методи мають забезпечувати засвоєння учнями відбраного, структурованого змісту й досягнення результату навчання, визначеного на його початку.

Для реалізації системного підходу у навчанні важливим є відображення у підручнику внутрішньопредметних (міжтемних) зв'язків для формування в учнів системи правових знань, коли матеріал попередніх тем стає основою для засвоєння нового матеріалу, допомагає учням усвідомлювати та розв'язувати пізнавальні проблеми. У ньому мають відобразитися й міжпредметні зв'язки. Допоможуть у цьому такі прийоми: актуалізація знань із суспільно-гуманітарних предметів, які можуть стати опорними для вивчення правознавства; наведення прикладів зв'язків правознавства з іншими предметами (фізикою, хімією, наприклад, щодо патентування винаходів у цих науках). В учнів має сформуватися єдина наукова картина світу, в якій право – невід'ємний складник. Особливої актуальності це набуває у контексті того, що Державним стандартом проголошено формування міжпредметної компетентності як здатності учня застосовувати щодо міжпредметного кола проблем знання, уміння, навички, способи діяльності та ставлення, які належать до певного кола навчальних предметів і освітніх галузей [2].

Підручник має відобразити етапи процесу пізнання та забезпечити послідовне засвоєння учнями відповідного змісту шляхом сприймання, осмислення й розуміння, узагальнення й систематизації та закріплення, зокрема застосування знань на практиці та формування умінь і навичок.

Як вже зазначалося, підручник є носієм змісту шкільної правової освіти, тобто репрезентує його основні елементи (знання, вміння і навички, досвід творчої діяльності, емоційно-ціннісне ставлення). Разом з тим як засіб навчання він має забезпечити організацію навчального матеріалу і навчання загалом (як спільної цілеспрямованої діяльності вчителя (викладання) та учнів (учіння)) і запропонувати учням не тільки безпосередньо навчальні тексти, але й завдання для формування способів діяльності та ціннісного ставлення шляхом застосування певних форм пізнавальної діяльності та методів навчання, у тому числі контролю, тобто має програмувати методику навчання. Підручник для профільного навчання правознавства має створювати можливості для організації навчання в різних формах (лекції, семіари, практикуми, консультації, колоквиуми, конференції), індивідуального й диференційованого навчання, навчання у малих групах з урахуванням здібностей та нахилів учнів, а також для активного спіл-

кування суб'єктів навчання (інтерації) як учнів між собою, так і вчителя з учнями.

Підручник повинен відзеркалювати всю номенклатуру методів навчання правознавства. Для забезпечення ефективного сприймання, осмислення, розуміння й узагальнення учнями навчального матеріалу в навчальну книгу необхідно вміщувати наочність, працюючи з якою, вони розглядають, читають (витяги з нормативно-правових актів, визначення понять тощо), аналізують, систематизують, наприклад, розробляють таблиці, схеми, опорні конспекти.

Для закріплення, зокрема застосування на практиці, у підручник варто вмістити проблемні завдання та запитання, юридичні задачі або опис ситуацій, які вимагають правового вирішення й ціннісно-емоційної оцінки, виконання навчальних проєктів. Різні види задач (кейсів) у підручнику необхідно використовувати в системі, пропонувати їх до кожної теми. Це сприятиме активізації пізнавальної діяльності учнів, стимулюватиме їх пізнавальний інтерес, забезпечуватиме творчий розвиток.

Підручник для навчання правознавства на профільному рівні має охоплювати профорієнтаційний складник, який можна сформулювати шляхом підбору задач або певних ситуацій, спрямованих на конкретну юридичну професію, які учні мають розв'язати або дати правовий аналіз з позиції, наприклад, адвоката (як захисника), прокурора (як обвинувача), судді (як арбітра), що сприятиме професійному самовизначенню школярів.

Нині, коли підсилюється роль самонавчання та самовиховання, підручник для профільного навчання правознавства повинен містити завдання та запитання для самоконтролю, зокрема самоперевірки та самооцінювання, і таким чином сприяти формуванню відповідних умінь і навичок, які будуть корисними в подальшій професійній діяльності випускників старшої школи.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок. Побудова підручника для навчання правознавства на профільному рівні має враховувати вимоги особистісної орієнтації навчання. Виходячи з його результативно-цільової спрямованості, такий підручник має забезпечити розвиток в учнів предметної правової компетентності профільного рівня в сукупності когнітивного, діяльнісно-процесуального та аксіологічного компонентів.

Підручник як такий, що реалізує зміст шкільної правової освіти на профільному рівні, має відображати новітні досягнення юридичної науки й висвітлювати їх відповідно до навчальної програми з урахуванням дидактичних принципів доступності, на-

ступності, системності, послідовності, що передбачає поступове збільшення обсягу й ускладнення змісту у зв'язку з переходом від основної до старшої школи, а також у зв'язку з необхідністю забезпечення орієнтації учнів на професію юриста.

Підручник з правознавства для профільного навчання має сприяти розвитку в учнів емпіричного і теоретичного мислення, однак більшою мірою теоретичного. При цьому він не повинен бути переобтяженим, має відповідати обсягу навчального часу, відведеного на його вивчення навчальним планом, а також охоплювати суттєвий практичний складник і створювати можливості для використання у процесі навчання різних форм та методів навчання.

Перспективними у напрямі дослідження є: конкретизація обсягу і змісту навчального матеріалу курсу правознавства для профільного навчання; деталізація методичного апарату підручника тощо.

Література

1. Бурда М. І. Компетентнісна орієнтація змісту шкільних підручників з математики / М. І. Бурда // Проблеми сучасного підручника : збірник наукових праць. – 2014. – Вип. 14. – С. 78–85.
2. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти : затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1392 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 11.
3. Доротюк В. І. Вимоги до підручників для профільної школи. Профорієнтаційна складова / В. І. Доротюк // Проблеми сучасного підручника : збірник наукових праць. – 2014. – Вип. 14. – С. 189–197.
4. Наровлянський О. Д. Правознавство : підруч. для 10 кл. загальноосвіт. навч. закл. (профільний рівень) / О. Д. Наровлянський. – К. : Грамота, 2010. – 272 с.
5. Ратушняк С. П. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів “Правознавство”, 10–11-й класи, профільний рівень (суспільно-гуманітарний напрям, правовий профіль) / С. П. Ратушняк, Т. І. Ремех // Історія в школах України. – 2011. – № 1. – С. 25–48.
6. Рябовол Л. Т. Система навчання правознавства учнів основної і старшої школи : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.02 / Л. Т. Рябовол. – К., 2015. – 600 с.

References

1. Burda M. I. Kompetentnisna oriientatsiia zmistu shkilnykh pidruchnykiv z matematyky / M. I. Burda // Problemy suchasnoho pidruchnyka : zbirnyk naukovykh prats. – 2014. – Vyp. 14. – S. 78–85.
2. Derzhavnyi standart bazovoi i povnoi zahalnoi serednoi osvity : zatverdzheno postanovoiu Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 23 lystopada 2011 r. № 1392 // Ofitsiyni visnyk Ukrainy. – 2012. – № 11.

3. Dorotyuk V. I. Vymohy do pidruchnykiv dlya profil'noyi shkoly. Proforiyentatsiyna skladova / V. I. Dorotyuk // Problemy suchasnoho pidruchnyka : zbirnyk naukovykh prats'. – 2014. – Vyp. 14. – S. 189–197.
4. Narovlyans'kyy O. D. Pravoznnavstvo : pidruch. dlya 10 kl. zahal'noosvit. navch. zakl. (profil'nyy riven') / O. D. Narovlyans'kyy. – K. : Hramota, 2010. – 272 s.
5. Ratushnyak S. P. Prohrama dlya zahal'noosvitnikh navchal'nykh zakladiv "Pravoznnavstvo", 10–11-y klasy, profil'nyy riven' (suspil'no-humanitarnyy napryam, pravovyy profil') / S. P. atushnyak, T. I. Remekh // Istoriya v shkolakh Ukrayiny. – 2011. – No 1. – S. 25–48.
6. Riabovol L. T. Systema navchannia pravoznavstva uchniv osnovnoi i starshoi shkoly : dys. ... doktora ped. nauk : 13.00.02 / L. T. Riabovol. – K., 2015. – 600 s.

Рябовол Л. Т.

КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ОСНОВЫ ПОСТРОЕНИЯ УЧЕБНИКА ПО ПРАВОВЕДЕНИЮ ДЛЯ ПРОФИЛЬНОГО ОБУЧЕНИЯ

В статье изложены концептуальные основы построения учебника по правоведению для профильного обучения. Указано, что учебник должен обеспечивать развитие у учащихся предметной правовой компетентности профильного уровня; его содержание должно основываться на содержании юридической науки, отражать ее достижения, способствовать развитию эмпирического и теоретического мышления, охватывать практическую составляющую, создавать возможности для реализации внутри- и межпредметных связей, для использования различных методов обучения.

Ключевые слова: профильное обучение; учебник по правоведению; компетентностный подход; предметная правовая компетентность; компетентностно ориентированный учебник по правоведению.

Riabovol L.

CONCEPTUAL BASES OF TEXTBOOK ON JURISPRUDENCE FOR PROFILE LEARNING

The article states that in terms of profiling high school textbook development issues to profile education law has gained urgency necessary to determine the thrust-effectively textbook that is reflected in the content, analytical tools and more.

It sets out the conceptual (methodological, psychological, educational, methodical) bases of the textbook on jurisprudence for profile education. It is noted that this tutorial is to ensure the development of students' subject of legal competence profile.

Indicated that the development of the manual, which should provide meaningful content profile education law, provides didactic material processing jurisprudence, its adaptation to the task profile education law, therefore, has formed a certain amount of training jurisprudential material – a systematic set

of pedagogically adapted scientific knowledge about the state and the law as a phenomenon of reality, that contains factual (state-legal facts) and theoretical (legal concepts, the constitutional laws, concepts, theories, etc.) material. Indicated that the content of the textbook should be based on the content of legal science, display its latest achievements, controversial issues, including the assessment of social role and purpose of law. Textbook should promote development of students both empirical and theoretical thinking, however, the content of the textbook should not be overloaded.

Indicated that the textbook should predict not only the necessary factual and theoretical learning material, but also a practical element, practice-oriented tasks, create opportunities to realize interdiscipline and interdisciplinary connections, to use a variety of teaching methods.

Keywords: specialized education; textbook law; competence approach; substantive legal competence; competence oriented textbook on law.

УДК 373.5:811.323.218.3'45

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ПІДРУЧНИКА НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Н. Л. Семенів,

*аспірант відділу навчання української мови та літератури
Інституту педагогіки НАПН України*

У статті розглядаються особливості використання електронного підручника на уроках української мови. Подано методичні рекомендації викладання предмета за інтерактивним засобом навчання. Зазначено нові можливості електронного підручника, які сприяють реалізації індивідуального та самостійного навчання, та доведено ефективність його як засобу підвищення якості освіти.

Ключові слова: електронний підручник; інтерактивний засіб навчання; модель процесу навчання; якість освіти.

Постановка проблеми. Нинішня освітня ситуація в Україні характеризується усвідомленням змін у житті суспільства, зміною структури інформаційного суспільства, у якому перебуває людство. Орієнтир державної освітньої політики на створення ефективного освітнього простору, посилення вимог до мовної підго-